

Rè Giano gionto in Padova a falvamento,
 Con tutta quanta fua fiorita gente,
 Sù per le mura li ftendardi al vento,
 Si vedea fventolar foavemente
 Ogn' huomo allegro fi ftava contento,
 Che la moglie, e i figliuoli non havea a rente:
 Ch' erano con la Padoana Regina,
 Com' hò detto in Rialto alla marina.

Attila gionfe, e meffe il campo intorno
 Difpofto gettar Padova tutta in terra,
 A ponte Corvo proprio a mezo il giorno
 Trabucche, e Padiglion ftende, e differra,
 Rè Giano franco Cavalier adorno,
 Và provedendo per tutta la terra,
 E dove è più pericolofò il loco,
 Pietre vi pone, e travi, e folfo, e foco.

Rè Capitano un Conte di Pavia,
 Detto Almerigo, e havea gente Lombarda,
 Tutti credean nel Figliuol di MARIA,
 Gente di fatti animofa, e gagliarda,
 Hor da due lati de la terra ufcia,
 E sù le mura con terribil guarda,
 Stava il refto col popol tutto quanto,
 Come vi feguirò ne l' altro canto.

KOCSI CSERGŐ BÁLINT LEVELE GÁLYARABSÁGÁBÓL.

Kelt Nápolyban, a Sz. Klára gályán, 1675. év június 6-án.

Kocsi Csergő Bálintnak, a pápai evang. reform. iskola rectorának a gályáról hazájába küldött levelei közül eddig csak egy ismeretes; Szilágyi Sándor tette közzé a Sárospataki Füzetek 1863. évfolyamának 756—758. lapjain. Itt közlök egy másikat. Amaz a Sz. Januarius gályán kelt 1675. október 5-én¹ s csak másolatban van meg a nagy-kőrösi ref. egyház anyakönyvében, ezt Kocsi a Sz. Klárán írta 1675. június 6-án, valószínűleg a pápai egyház vezérférfiaihoz. Hol lappangott másfél száz esztendeig, nem tudom; Kerekes Ábel Szászvárosról 1811. decz. 15-én kelt levelében küldte meg Pápára Tóth Ferenczhez — a mint ezt a levél aljára Tóth F. sajátkezüleg feljegyezte, — a kinek kézírataival 50 évvel később a Nemzeti Muzeum könyvtárába került,

¹ »Ad Neapolim ex Galera s. Januarii 5 octobris.« Szilágyi ezt veti utánna: »Melyik itt a két hónap közül az elfogadandó, ítélje meg a t. olvasó.«

a hol most a kéziratár 936. Fol. Hung. II. köt. fol. 38. található. Kétségen kívül eredeti; Kocsi jellegzetes, szép vonásai határozottan felismerhetők rajta, habár az írás nem is oly gondos, mint a nyugalom és béke napjaiban készült egyéb feljegyzésein. A félvnyi papír, a melyre írva van, erősen vizfoltos, kissé rongált; egyik szélén metszés látszik.

*Pacis et consolationis spiritum cum humilium
servitiorum recommendatione.*

Viri generosi! 17. Maii velenczések kezéhez, azoktól kegyelmelekhez küldött leveleimből megérthette volna kegyelmelek állapotunkat; de mivel bizonytalan, ha azon leveleim kegyelmelek kezéhez jutottanak-e, avagy nem, újabban azon dologról irok kegyelmeleknek.

Mi Leopoldbúl, Berencsbúl, Komárombúl — siralmas rabságunk után — numero negyvenegy személyek siralmasabb rabságra kihozatánk édes hazánkbul és behozattunk szintén Olaszországnak Neapolis városaig, az hol (minek utánna sok nyomorúságok után ugy mint: az úton való fáradtság, gyaloglás, éhség, vereség, szomjúság, testünkben való sérelem, némelyeknek halála — még csak fél napot is az szárazon nem engedtetett volna lennünk) mindjárt az hatalmas hispaniai Carolus 2-dus király gályáira hajtattunk azon kapitány által, mely újonnan fogadott haddal minket szintén ide kísért Morván, Austrián, Stirián, Carnolián és az velenczei tengeren meghordozván. Az gályákra pedig osztattunk volt numero harmincz personae, de egyikünk harmad, avagy negyed nap meghal az ispotályban: Gömörvármegyébül napragi predikátor. Az úton is Aversában Kálnai és Malomsoki Capracoraban meghalnak. Az szertelen nyomorúságot elunván penig, hárman közülünk magokat félre vették. Theate városában ismét in provincia Apennin, seu regni Neapolitani hatan hagyattanak: Miskolczy Mihály füleki, Czeglédi Péter lévai — láboknak a vasaktól rothadásig és talám Miskolczy Mihály részéről az elmetszésig, avagy elszakadásig kisebesedése miatt; Harsány István rima-szombati — betegsége, köszvénye és egyéb az úton való sanyarúsága miatt; Kóródi János csöglei, Szecsei János sági, Huszti Mihály — erőtlenségek miatt. Ezek életokról és halálukról még semmit nem tudunk; hanem még itt élünk 29 személyek. Nevezet szerént penig itt vannak és élnek: Séllyei István pápai, Bátorkeszi István veszprémi, Szilvási István császári, Komáromi István ácsi, Ujvári János eörsi predikátorok az többivel együtt, az feljebb megválasztott személyeken kívül. De élnek s élünk siralomban, rettegésben, minden dolgoknak szükségében, mivel még Tergestumban, avagy Carnoliának az tenger partján levő városában az följebb megírt kapitánytól esztendei rabságunkban megmaradt ruháinktól és költségünktől teljességesen megfosztattunk; az hol az vitézségnek felvételével is vereséggel próbáltattunk és kényszerítettünk.

Érti kegyelmelek siralmas állapotunkat: az Istennek irgalmasságára kérjük azért kegyelmeleket, hogy öfelsége előtt igyeközzék és törekedjék ez siralmas állapotunkból való kiszabadulásunkra és egyszersmind ez nyavalyás állapotunkban való szegény életünk tápláltatása végett

való alamizsnának, költségnek vagy az velenczések, vagy mások által jó módjával kezünkhez szolgáltatására. Mely ebbeli kegyelmek istenes jó akarátja Isten előtt kedves áldozatul legyen.

Az szegény atyámat ez levelemben megírt állapotunkról tudósítsa kegyelmek.

De reliquo divinae protectioni vos recommendant

Ad Neapolim ex mari Mediterraneo

Galera Sanctae Clarae A. 1675. Junii die 6.

Fidem et conscientiam bonam adhucdum retinentes et ad extremum retinere parati et studiosi captivi ex Hungaria pro nomine Christi et

Valentinus Kocsi
praesentium exhibitor.

MOKOS GYULA.

PÉCZELI JÓZSEF KÉT UTLEVELE A KÜLFÖLDI AKADÉMIÁKRA.

Péczeli életéből tudjuk, hogy egyike volt azoknak a tudomány-szomjas ref. ifjaknak, a kik tanulmányaik öregbitése végett huzamos ideig tartózkodtak külföldi akadémiákon. Ebben az időben, de még később is, a külföldi tanintézetek látogatása a legfelsőbb kormányhatóság engedélyétől függött s annak ellenőrzése alatt állott. Ily engedély nyérése, különösen a nem róm. kath. ifjak részéről, nem tartozott a könnyebb dolgok közé. Az illetőnek bizonyítványokkal kellett igazolnia erkölcsi és politikai kifogástalan magatartását, valamint tanulmányaiban tett előhaladottságát s csak ha ezek ellen kifogás nem volt emelhető s ha továbbá az országgal, melyben a látogatandó akadémia feküdt, a mi országunk barátságos, békés viszonyban élt: kapott utlevelet egy esztendei érvényességgel, a melyet az utjába eső harminczadoknál, határszéli rendőrségeknél fel kellett mutatni, láttamoztatni s végül, hazatértekor a kiállító helytartótanácsnak visszaszolgáltatni. Ha a két állam közti jó viszony időközben felbomlott, a kormánynak jogában állott az illető tanulót hazaparancsolni, egyébként pedig ott maradását az akadémia előjáróságának bizonyítványaival támogatott folyamodványára az év leteltével meg is hosszabbíthatta.

Az itt közlendő két utlevél ilyen engedélyeket ad Péczelinek és pedig az egyik, 1781. jan. 8-án kiállítva, a genfi akadémián való tartózkodásának meghosszabbítására, — a másik, 1783. ápr. 28-án kiállítva, tanulmányainak az utrechtí egyetemen való folytatására.

I.

Nos. Praeses et Reliqui Sacratissimae Caesareo-Regiae et Apostolicae Majestatis Consilii Regii Locumtenentialis Hungaricæ Consiliiarii; Harum tenore notum facimus, quibus expedit universis: Quod cum

Sacra Caesareo-Regia Majestas Dominus Dominus Noster clementissimus Juveni Josepho Péczely ex Comitatu Abaujvariensi oriundo, Helveticae Confessioni addicto, et in *Academia Genevensi* Studiorum Theologicorum causa actu commoranti ad humillimam ejusdem Instantiam, Benignum super unius Anni adhuc ibidem mora indultum, hac tamen sub conditione et lege: Ut idem supplicans, in exteriorum Principum, Suae Caesareo-regiae Majestati Amicorum, aut Confoederatorum, vel etiam Neutralitatem amplectentium Ditionibus se contineat, et extra has egredi nullatenus praesumat, seque occasione reditus sui coram Consilio hoc Regio Locumtenentialem indispensabiliter sistere teneatur, post unius vero Anni expletam moram, si ibidem ulterius morari cuperet, pro benigno ulteriori eatenus Regio Indultu Instantiam suam rursus cum specifica, in qua nimirum supra attactorum Exterorum Principum Suae Majestati Caesareo-Regiae Amicorum aut Confoederatorum, vel etiam Neutralitatem amplectentium provincia et loco hucusque substitit, imposterumque degere cupiat? Expressione, renovare teneatur, clementer concessisset et eidem necessarias eatenus Passuales per Nos extradandas Benigne resolvisset; Hinc Nos etiam necessarias ejusmodi Passuales attacto supplicanti, sub lege et conditionibus praescriptis per supplicantem quam exactissime observandis praesentibus extradandas, ac praeattactum Benignum Indultum Regium omnibus et singulis, quorum interest, nominanter vero Tricesimatoribus ad Confinia Regni hujus constitutis, praesentesque visuris ac lecturis fine eo significandum esse duximus: Quatenus praenominatum Josephum Péczely in Academia Genevensi constitutum, erga harum, aut refors aliarum super ulteriori, ultra unius videlicet (uti praemissum est) Anni spatium mora a Sua Majestate clementer concessarum productionem ac sufficientem in eo: quod non in aliis exterorum Principum, quam eorum, qui Suae Majestati Amici, aut Confoederati vel etiam Neutralitatem amplexi sunt, Ditionibus substitit, et moratus fuerit, Legitimationem in Regnum hoc Hungariae libere redire sinant, harumque Passualium occasione Reditus sui Productionem, ac praedeclaratam Legitimationem praefati Regii Tricesimatores ad Confinia hujus Regni constituti Syngrapha et Sygillo propriis subsignando fidedigne testentur, Praesentibus perlectis Exhibenti restitutio. Datum ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico Posonii Die Octava Januarii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Octuagesimo Primo celebrato. — Comes Georgius Fekete m. p. Franciscus Skerlec m. p. Ludovicus Boros m. p. (Középen a helytartótanács nagy ostyapecsétje.)

II.

Nos Praeses et Reliqui Sacratissimae Caesareae et Regio-Apostolicae Majestatis Consily Regy Locumtenentialis Hungarici Consiliary Harum tenore notum facimus quibus expedit Universis: Quod cum Sua Sacra Caesareo-Regia et Apostolica Majestas Dominus Dominus noster Clementissimus Juveni *Josepho Péczely* Theologiae-Studioso Helveticae Confessioni addicto ex Comitatu Abaujvariensi oriundo et in confoede-

rata *Academia Ultrajectina* Studiorum causa actu commoranti, ad humillimam ejusdem Instantiam Benignum super unius Anni ibidem adhuc vel in vicinis Academiis mora indultu hac tamen conditione sat. sat. (A hivatalos stylus ugyanaz, mint az előbbiben.) Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Posony. Die vigesima octava Mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Octuagesimo Tertio celebrato. — Comes Joannes Csáky m. p. Franciscus Skerlecz m. p. Michael Preszeker m. p.¹

ILLÉSSY JÁNOS.

NAGY IGNÁCZ ÖNÉLETRAJZI ADATAI.

Életirási adatok. Pest, 1841. május 16-ikán.

Születtem nemes szüléktől 1810-ik évi október 7-ikén Zalamegyében Keszthelyen, hol atyám tisztartója volt Fesztetics György grófnak, honnan utóbb hasonló hivatalban kir. kamrai szolgálatba lépett. Tanulmányaimat Gyöngyösön, Ujvidéken, Baján, Pécsent, Budán és Pesten a magyar kir. tud. egyetemenél végzém 1831-ben, mely évi október 10-ikén Budán a magyar kir. udv. kamra szolgálatába léptem, s ott fokkonkénti előléptetés útján jelenleg ingrossista vagyok. Első ifjúságomban, 12—13 éves koromban Klopstock, s utána mindjárt Schiller művei bilincseltek le egész figyelmemet, mely folyvást elég táplálékra talált a német irodalom tág mezején; a magyarral 1830-ban kezdék először megismerkedni Kisfaludy Károly Aurórájában s az ifjúság egész hevével vetém magamat jelesb íróink munkáinak megismerésére; német dolgozataimat, melyek költeményekből s beszélekből állottak, azonnal megsemmisítém, s csekély erőmet 1833-ban a magyar irodalomnak kezdém szentelni, részint fordítások, részint eredeti dolgozatok által, melyek többnyire folyóiratainkban jelentek meg. 1836-ban Munkácsy Jánossal kötött szerződés mellett a »Rajzolatok«-at szeptember 1-sejétől december végéig függetlenül szerkesztém, segéd nélkül egyedül; 1837 elejétől fogva sajátommá kellett volna a nevezett divatlapnak válni; de Munkácsy adósságokkal megterhelve, miket szerződéskor előttem eltitkolt, akará a lapot nyakamba kötni, s e szerint szerződésünk leglényegesebb pontjait megszegé, én pedig a lapról lemondani kényszerültem, miután azt 4 hónapig ingyen szerkesztém! 1837-ik évi márczius 20-ikán mind segédszerkesztő a Jelenkor mellett szerződésre léptem Helmecczyvel s azóta Spanyolországot, Angliát és Franciaországot fordítom s a »Budapesti naplót« írom. 1839-iki áprilban »Szinmütár« czím alatt saját költségemen drámagyűjteményt indíték meg, melyből maig 20 füzet jelent meg. A nemzeti almanach 1841-iki kötete kiadásában 1840-ben, mint az almanach-társaság jegyzője résztvettem, és ugyan 1840 szeptember 5-dikén a magyar tudós-társaság levelező tagjává választat-

¹ Mindkét irat az Orsz. Levéltárban. Limbus XVIII. század III. sor.

tam meg. Mi magános viszonyaimat illeti, csak azt jegyzem meg, hogy 1833-ban szüleim tudta nélkül sőt egészen akaratjuk ellen nemes Halmy Karolinával házasságra léptem, s ámbár 1834 közepéig egy fillér biztos jövedelmünk sem volt, mégis maig legnagyobb boldogságban élünk, mi azt tanusítja, hogy a szülék ne avatkozzanak gyermekeik nő- vagy férjválasztásába.

E lépésem miatt atyám holtáig neheztelt rám, mi nekem elég fájdalmasan esett, mert nőm mind születésre, mind nevelésre egyenlő volt hozzám, s még abban is összeillettünk, hogy pénze se neki se nekem nem volt. *Nagy Ignác*, a m. t. társ. I. tagja.

Nagy Ignác irodalmi bevételei saját összeállítására után.

1842

Színműtári haszon	180	frt	—	kr.
Jelenkori díj	480	»	—	»
Athenaeumi díj	311	»	19	»
St. Roche fordítása	140	»	—	»
Tisztujtási száz arany	450	»	—	»
Emlényi díj	30	»	—	»
Apróságokból	10	»	—	»

Összeg: 1601 frt 19 kr.

1843

Színműtári haszna	250	frt	—	kr.
Beszélyeim haszna	280	»	—	»
Jelenkori díj	480	»	—	»
Tisztujtásért a színházról	170	»	—	»
St. Roche fordításáért	208	»	—	»
Regénytári perczentek	49	»	—	»
Emlényi díj	55	»	—	»
Életképekből	157	»	—	»
Torzképek 1., 2-ik kötete	200	»	—	»

Összeg: 1849 frt — kr.

1844

Jelenkori díj 1/2 évre	240	frt	—	kr.
Hirharangi díj 1/2 évre	300	»	—	»
Színműtári haszon	150	»	—	»
Torzképek 3, 4-ik kötet	200	»	—	»
Torzképek 3-ik kiadásának jav.	48	»	12	»
Hajdan és most 2 kötet	200	»	—	»
Magyar Titkok 8 füzet	800	»	—	»
Életképekből	80	»	30	»
Tisztujtás két kiadásából járó haszonharmad	105	»	13	»
Pesti Divatlapból	55	»	—	»
Fordított Anekdotákért	40	»	—	»
Mindenféle apró fordításokért	60	»	—	»

Összeg: 2328 frt 55 kr.

T e h á t :

1842-ben	1601	frt	19	kr.
1843-ban	1849	frt	—	kr.
1844-ben	2328	frt	55	kr.

Három évi összeg: 5779 frt 14 kr. ezüstben.

E mellett mind ennap 8 órától 2-ig a kamaránál dolgoztam évenként 450 pengő frt díjért. E három év alatt e Takarékpénztárba tettem 1200 frt. ezüstben, könyvekre költöttem 600 frt. pengőt; a többi pénz pedig háztartásomra ment el, s e mellett még az életnek is meglehetősen örvendtem. Ezt azért jegyzém föl, hogy kitűnjék, mikép az ócsárlott magyar irodalom is el tudta embereit tartani, azokat tudniillik, a kik dolgozni akartak. Pest, decz 30-án 1844. *Nagy Ignác*z.

Az akadémia levéltárából. — Közli

SZILY KÁLMÁN.

ATILLA BIBLIOGRAPHIÁJA.

— Első közlemény. —

E füzetben az Atilla-kérdés kerülvén szóba, alkalmoszerűnek tartom közzétenni a hun királyra vonatkozó könyvészeti jegyzeteimet. Lajstromom kétségkívül nem teljes, mert egy világtörténelmi nagy alak bibliographiája, mint uttörő munka, nem merítheti ki tárgyát. Már pedig az egyetemes irodalomban eddigelé még csak számbavehető kísérlet sem történt Atilla bibliographiájának összeállítására. Meuselius (*Bibliotheca Historica*. Lips. 1790) 12 szerző, Valentinelli (*Bibliografia del Friuli*. Venezia, 1861) 23 szerző idevágó művét ismerteti; az előbbi igen alaposan, az utóbbi hibákkal zsúfoltan. Chevalier (*Répertoire des sources historiques du moyen âge*. Paris. 1877—1883. I.), Ruelle (*Bibliographie générale des Gaules*. Paris, 1880) és Pohler (*Bibliotheca historico-militaris Cassel*, 1887) fél-féldalnyi összeállítása, még kevésbé számít, mint az előbbieik. Úgy-hogy könyvészeti munkákból egyetlen teljesen szabatos könyvczímert sem nyerhetvén, e cikk összeállításában, saját jegyzeteim kivül, semmi előmunkálatra nem támaszkodhattam.

Az egyenesen Atilláról szóló könyveken kivül, csak azokat vettem itt tekintetbe, melyekben lapfő vagy rubrum emlékezik Atilláról. E szerint pl. a *Corpus Script. Hist. Byz.*, Pertz Monumentái, Baronius Annalesei, a Bollandisták, Du Chesne, Bouquet és más gyűjteményes nagy munkák, mivelhogy rubrumaik csak fejezetszámok, melyekben ennélfogva nyoma sincs Atillának: lajstromomban nem említettnek. Az ezekben foglalt, Atilláról szóló írók: Procopius, Prosper, Idatius, Paulus Diaconus, Comes Marcellinus, Gregorius Turonensis, Flodoardus stb. stb. — különben is könnyen föllelhetők akár az egy Thierrynél az idézetekben. Míg az én jelen dolgozatomnak épen az a célja, hogy az elszórt, együtt sehol föl nem található művek ismeretére kalauzolja a kutatókat.

A magyar krónikák kézíratainak lajstromát szintén azért mellőztem, mert együttesen megkapható ismeretes kézikönyvekben, és mert gazdálkodnom kell a térrel. A nyomtatott művek különböző kiadásait is, pusztán csak térkímélés végett csoportosítottam egyetlen szám, és pedig az általam ismert legrégebb kiadások évszáma alatt.